

Ablak

TÉVÉBEN A MI NÉMETEINKRŐL

B O R D Á S G Y Ö Z Ő

Műsort nézek a Belgrádi Televízióban. Az apatini németekről szól, s rajtuk keresztül mutatja be a jugoszláviai svábokat, de tudósít az egész közép-európai németiségről is. Svábokat mond, mint ahogy legtöbbször önmagukat is nevezik, de ez a szó az elmúlt évtizedek folyamán legtöbbször csak pejoratív értelemben volt használatos. Az első meglepetésem, hogy itt most nem a már megszokott melléknévi, hanem főnévi értelemben hangzik el. Letelepedésük körülményeit, az életüket, szokásaikat mutatja az adás, s nem hallgatja el kiköltözésük, kiköltöztetésük körülményeit sem. Először látok ilyen objektív hangú műsort hazai adón, s meg is állapítom azonnal, lám, ez a téma sem tabu többé. Szerencsére nem az. Eszembe is jut a látottakról és hallottakról sok német ismerősöm, Lang óvónénim is, magas, szikár alakjával, amint 1951 őszen nagy-nagy türelemmel tanítja velem a máig el nem felejtett versikét: „Hänschen klein ging allein, in die Werte, Welt hinein, Stock und Hut steht Ihm gut, er ist vohlgemmut.”

Idősebb testvéreim már mind jártak iskolába, óvodába, s mi sem természetesebb, hogy én sem akartam már otthon maradni. De nekem háromévesen már nem jutott hely sem a magyar, sem a szerb tagozaton, pedig de-hogy válogattam volna a lehetőségek között. Lang óvónéni pedig, látva elszántságomat – Isten tartsa egészségben továbbra is százkettedik évében –, odavett az akkori hat német gyerek mellé hetediknek. Micsoda örömmel jártam én ebbe az óvodába, és bár mindössze egy évet töltöttem ott, a németek sorsa azóta is érdekel. Talán nem csoda, hiszen II. József lényegében ugyanakkor telepítette őket is ide, amikor a mi őseinket, bár a pfalzi németek (tehát nem svábok) még 1712-ben vetődtek erre, a német–francia viszály kirobbantotta, ma így mondanánk, lokális háború elől menekülve.

Nézem a tévéműsort, amely most éppen arról tudósít, hogy vidékünkön mintegy félmilliónyan éltek, Magyarországon pedig, beleértve természet-

sen az erdélyi szászokat is, több mint másfél milliónyian. Hogy ma mennyien vannak a két szomszédos országban, erről a riport nem szól, de nálunk mintegy nyolcezeren maradtak. S ebben a nyolcezerben benne vannak a mi szomszédaink, ismerőseink is, gondolom, a Hilkenéék, a Rechonok, a Burbachok s Lang óvónénim, meg Horn Roland is, akiknek a pékműhelyében olyan jókat játszottunk annak idején. Benne kell lenniük, mert németeknek vallják magukat, természetesen, ha csak az óvodát járták is az anyanyelvükön, ők nem asszimilálódtak, s ki sem költöztek, annak ellenére, hogy ezt bármikor a leglegálisabb úton megtehették volna. Mi tartotta itt őket? A ház, a csekélyke föld, egy-egy szállás vagy a pékműhely? Aligha. Ők itt születtek, és itt is akartak, akarnak élni. Számomra világos, mint az egyszerű. Mint ahogy az is például, hogy a Rieglék lánya nem tudta megszokni a számára új hazát, visszajött, s azóta is itt él. Neki már „az” a világ volt idegen, s a honvágy erősebbnek bizonyult a jólétnél. Ez a nosztalgia másokat is hazacsalogat, jönnek is, s nyaranta nemcsak vendégmunkásaink D jelzésű luxuskocsijai árasztják el a városokat, jócskán akad ilyen hazalátogató is. Egy öreg Crna Gora-i telepes mesélte, hogy hozzá is beállított egyszer a ház volt tulajdonosa, s közösen ásták ki a pince téglái alól az oda rejtett ékszereket és az ezüstszcájgot, amelyből csak egy-egy darabot vitt el emlékébe, a többit pedig, most már mint közös kincsüket, odaajándékozták az újvidéki múzeumnak. Hasonló témájú filmet is láttam ugyancsak a televízióban, tehát semmi okom, hogy kételkedjem benne, megtörtént ez sok helyütt, ahonnan csak menekülni kényszerültek.

Az idő jórészt begyógyította a sebeket, s nyilván a történészek dolga most már felfedni az igazságot, a tényeket. Többek között azt is, amiről egyébként ebben a műsorban is szó esik, hogy bizony voltak felénk német lágerok is, amelyekbe sokszor ártatlan emberek is kerültek. – Aki úgy érezte, vaj van a fején, az mind elmenekült, ha tehetett, még idejekorán – magyarázta egyszer egyik ismerősöm, s kurta érvelésének ma is érzem igazát. Ezekbe a lágerokba tehát nemcsak azok kerültek, akik itt ragadtak, meg azok, akik úgy gondolták, megússzák a dolgot, hanem mások is. Nos, ezeknek vitték éjjelenként megrakott parasztszekereken az élelmet és a ruhát a hozzátartozók és rokonok, hallottam, merthogy a közelünkben, Torzsán is volt egy ilyen tábor. Minthogy születésemkor számolták föl, számomra ez már történelem, nem csoda hát, ha többet szeretnék róla tudni. Pedig nemigen esik szó erről, már az időszakosan megjelenő Werbasser Zeitungban sem, amelyet a kivándoroltak írnak és szerkesztenek, s Esslingenből hoz a posta.

Erről jut eszembe, hogy egyszer egy emlékszámot is megjelentettek Pechán József tiszteletére a tizenhat oldalas újságukban, színesben nyomva képeinek reprodukcióit. Monográfiát is adtak ki, sokáig csak ebből kölcsönözhettem régi fényképeket múltidéző írásaimhoz. Úgy érzem, többnyire

objektíven és a tényekre támaszkodva tudósít ez a könyv is: előbb a német őshazába viszi olvasóit, majd a telepítés körülményeit írja le, s nyomban az egyházak és iskolák megalapítását ecseteli, majd a szabadságharc viharos eseményei következnek, föladvá a leckét a történészeknek, hogy ki és mikor volt menekülni kénytelen az itt dúló Perczel–Jelačić összeütközésekben. Mondom, a történelemnek és a nosztalgiának az ötvözete cseng ki e kiadványok soraiból, minthogy az ember szinte törvényszerűen érzékenyül el, ha a múltról beszél. Sok fontosnak vélt esemény pedig ki is marad, hogy mi okból, azt csak találgathatom. De nekem erről megboldogult történelemtanárom jut eszembe, aki az egyetemen az első órát azzal kezdte, hogy nekünk, filoszoknak ő csak az első világháborúig fogja tanítani a nemzeti történelmet.

– Miért nem tovább? – kérdeztük naivan, mire ő megmagyarázta: „Tudják meg, az még nem történelem, hanem politika.”

Ez a tévéműsor, amelyre azért térek szüntelenül vissza, mert érzem benne a tényekről való beszélés szándékát, anélkül hogy bárkit is sértene vagy magasztalna, megmutatta, hogyan kellene múltunkhoz nyúlni, hogyan lehetne mindezt feldolgozni az indulatok vagy előítéletek közrejátszása nélkül. Mert lehetne, nem vitás. Éppen a napokban hallom, hogy a létrejönni sehogyan sem tudó verbászi helytörténeti múzeum Pechán-hagyatékát most az egykori itteni evangélikus németek templomában akarják elhelyezni. Sietve üdvözlöm az elképzelést, mert méltóbb helyet találni sem lehetne ezeknek a képeknek. A templom védelem alatt áll, oltárképét és hatalmas méretű mennyezetfestményét is maga Pechán József festette. Akkor miért ne kerülhetne oda a birtokunkban levő teljes anyag? Biztos vagyok benne, hogy a Medgyessy Ferenc remek síremléke alatt nyugvó festőnek sem lenne ellene semmi kifogása. S bízom abban, hogy a most restauráláson levő képek a festő születésének száztizennötödik évfordulójára tervezett nagy belgrádi kállítása után itt találják meg otthonukat.

Remélem, egyszer még érdemes lesz, ha csak egy képzeletbeli beszélgetésre is, leülni egykori történelemtanárommal. Ennek a meghívásnak minden bizonnyal ő is sietve tenne eleget.

FŰZFASÍP (I.)

BELLA KISASSZONY

Ahhoz, hogy ezt a történetet el tudjam mesélni, Zágrábba kell utaznom, hogy ott a Virág téri könyvesboltban találkozzam Bellával, gyermekkorom Bella kisasszonyával, aki majd e váratlan találkozás örömeire meghív egy kávéra, hogy azt nappali szobája kis, őzlábú női íróasztalán fogyasszuk el.

Ez a kis íróasztal valamikor ott állt a nagy száraz kapubejáratú házunk tágas, bálteremnek is beillő nappalijában sok egyéb francia bútor társaságában, szemben a komóddal, amely számomra valóságos remekmű volt. Félkör alakjával és sok apró fiókjával olyan volt, mint egy fölállított zongora. Rajta a nagy tükör, amely majdnem a mennyezetig ért. E komódtól távolabb egy nagy, kétajtós írószekrény volt, fölötte lehajtható lappal, amelyen a színes rózsafa borítás egy hangszercsendéletet ábrázolt. Mértéktartó, tiszta dekorációja tetszett, akárcsak a szoba jobb oldali talpas órája is, amely ha megjöttem, gyönyörű bűgő hangon, akár egy kis szobai harang, ütötte a nyolcat. Itt valóban minden szép volt, süppedt a lábam alatt a szőnyeg, a nagy ablakokon beáramló fénytől pedig egészen élő színei voltak a festményeknek, és csillogtak a bútorok. E különös csillogást a berendezésnek, feltételeztem, az a szer adja, amelynek üvegére az volt ráírva: „Holzwurmtod”. Meg is kérdeztem egyszer Bella kisasszonytól, mi ez, mire megmagyarázta, hogy szüirtőszer. Németországi nagybácsija küldte, azzal kenik át évente kétszer a poltúrt, leginkább húsvét és karácsony táján. – Ezzel gyógyítom a fát – mondta, merthogy a gyógyítás vágya vagy inkább szenvedélye már ekkor is benne volt, s én biztos voltam abban, hogy egyszer jó orvos lesz. Zágrábban tanult, s amikor hazajött, nekem kellett minden vasárnap reggel virágot vinnem neki. Másoknak is vittem, bejáratos voltam sok lányos házhoz, de nem oly nagy örömmel mentem, mint hozzájuk, még ha néhol a borralaló nagyobb is volt. Legtöbb helyen ugyanis csak ezt hallottam: – Ó, micsoda szép, micsoda gyönyörű ez a virág, s milyen illatos, nahát... – nyafogtak nem kis erőltetéssel a lányok. – Mama,

kérlek, hozzál vizet, de a kínai vázába – folyt belőlük az émelyítő szóáradat, én meg tudtam, hogy az a váza, amibe a csokrot helyezik, nem is kínai, legalábbis nem igazi, imitáció csupán, valódi kínai vázájuk csak Bellának volt. Papucsban tipegtek elő ezek az eladó lányok, még kissé álmosan, csavarral a hajukban, s nyilván csak az illem kedvéért összébb húzva a ponyola kihajtóját.

Bella más volt. Mindig természetesen viselkedett, nem affektált, és a szeméből olvastam ki, hogy tud örülni a szép virágnak. Egyszer egy gyöngyvirággal díszített kálacsokorért még pusztit is adott örömeiben. – Ezért megérdemli a smacit – szólta oda Zoltán bácsi, az apja, fölpislantva az asztalon heverő bélyegeiből, nagy, kerek lencsét tartva a kezében. Zoltán bácsi ugyanis bélyeggyűjtő volt. Vasárnap reggelenként mindig az újvidéki bélyegpiacra készült. Én hívtam ezt bélyegpiacnak, mert úgy képzeltem el, hogy – mint a szentképkereskedők – asztalkára helyezve, nejlonnal letakarva valami rejtélyes kis utcában történik a bélyegkereskedés, elrejtve a világ szeme elől.

Vilma néni, Bella anyja is előbújt olykor, de ő számomra olyan semleges természetű asszony volt, akiről sohasem lehetett tudni, örül-e vagy bánkódik. Most is ott sürgölődött szótlanul, nem tudván eldönteni, vízbe tegye-e a csokrot, vagy várja meg Bellát, míg visszajön, aki aprópénzért ment a szomszéd szobába.

– Tedd csak szépen a kisasztalra, aztán Bella majd elrendezi – mondta Zoltán bácsi nyugodtan a feleségének. – Te pedig, ha érdekel, nézgesd a bélyegeket.

Nekem az autós sorozat tetszett legjobban. „A világ autói” – állt azon a mappán, amely már jövetelem előtt kikerült a nagy írószekrényből, mert-hogy ott tartotta zár alatt.

– Nézheted, de az ujjaddal nem szabad hozzáérned – magyarázta Zoltán bácsi, s ettől én még nagyobb becsben tartottam ezeket a bélyegeket. Minden lapra egy-egy ország térképe volt rárajzolva, de nem átkopírozva, ahogyan a bátyám csinálta az iskolában. Olyan jól meg volt ez csinálva, hogy szinte nyomtatott lapoknak tűntek. Ez a térkép csak az országhatárokat meg a folyókat ismerte, az autókat gyártó városok helyén pedig egy fliszpapír tasak volt, s benne a cég legrégebb típusú autója. A tasak mellett szám állt, s e szám alapján lehetett egy másik albumból kikeresni az újabb modelleket is. Ezeket is csipesszel vette ki olykor Zoltán bácsi, maga is mindig megcsodálta, milyen szépek. A ritkaságokról csak beszélt, de sohasem mutatta meg őket, bizonyára az írószekrény alsó felében voltak elrejtve, a titkos fiókban. Mert hogy volt ilyen rekesz is, azt a nővéremtől hallottam, neki meg Bella mesélte egyszer, kint a csatornaparton fürdés közben, hogy betörték hozzájuk, de semmit sem találtak meg.

Még a rendőrség is kint járt, s könnyen vettek ujjlenyomatot, mert a fényes bútoron mindenütt megmaradt.

Szóval, érdekelték volna a különlegességek, de örültem ezeknek is. Csak úgy forgott velem a világ a sok Opel-től, Renault-tól, BMW-től, Fiattól... Egyszer megtaláltam az Opelnak azt a fajtáját is, amely ott állt Belláék udvarában. Pedig akkor még csak öt magánkocsi lehetett a városban, s az egyik az övéké. Egyszer Zoltán bácsi Újvidékre indulása előtt beültetett maga mellé, és elvitt a benzinkutásig, akihez akkor személyesen kellett menni, mint a fogorvoshoz, hogy kegyeskedjék kijönni, és megtölteni a tartályt. Marko nem is volt hajlandó félbeszakítani vasárnap délelőtti kártyázását. Nyilván ment a lapja, ezért ott sem hagyta az asztalt, csak fölállt, kivette zsebéből a kulcsot, és odaadta Zoltán bácsinak, töltsön ő maga. Kimentünk, kinyitottuk a háza előtt levő zöld vasajtót, aztán én magam pumpáltam, kézzel jobbra-balra húzgálva a kart.

Bár mint egy álomban, röpitett ez az autó, én most mégis ebbe a francia bútoros nappaliba szeretnék visszatérni, miért titkoljam, Bella kisasszony miatt.

Az „utazásomat” követő héten, amikor megint megérkeztem hozzájuk a virágcsokorral, kint az udvarban motorzúgást hallottam. De berregőbbet, mint amilyen egy autóé. Nem mentem hátra, benyitottam a nappaliba, s a félig nyitott ablakon kitekintve láttam, miként sürgölődik Zoltán bácsi, a felesége és Stefi bácsi, a patikus valami különös gép körül. Gondoltam, hátraszaladok, és megnézem, mi ez, de a virág még a kezemben volt. Le akartam tenni az asztalra, de ott bélyegek voltak a kis asztalkán meg valami levelek heverték. Benyitottam hát a folyosóra, ahonnan a konyha meg a fürdőszoba nyílt. A fürdőszoba ajtaján, nyilván a huzattól, kis rés keletkezett. Hallottam a víz sugárzását. Még egy lépést tettem, s ekkor a vékony nyíláson át megláttam Bellát föltűzött hajjal. Valami lepkeféle csipesszel tűzte föl a haját, zuhanyozott. Álltam a csokorral a kezemben, és se előre, se hátra. Bámulva néztem a résen át csak felsejlő testet. Az időnek erre a töredéke még az óra is megállhatott ott a nappaliban.

Lábujjhegyen hátráltam vissza, s hogy végül az asztalkára, a székre vagy éppenséggel a bélyegekre tettem-e a virágot, a mai napig sem tudnám megmondani. De hogy úgy rohantam ki a házból, hogy az én lelki zajom a motorzúgást is elnyomta, az biztos.

– Talán elcsentél valamit, hogy így rohansz? – kérdezte az utcán Gyuri. – És miért ilyen későn viszed a virágot?

– Csak most lettünk készen, mert egész éjjel egy temetésre dolgoztunk – mondtam.

– Máskor jobban iparkodj! – mondta, és kezembe nyomott egy ötdinárrost.

Nem válaszoltam semmit, szedtem a lábam, mert otthon valóban vártak rám a koszorúk is.

Gyuri, Stefi bácsi fia, Bella udvarlója volt. Ő küldte minden héten a virágot. Sem őt, sem az apját nem kedveltem, de hozzájuk ritkán is jártam, merthogy ott két egyetemista fiú volt. A patikájukba viszont el kellett mennem, meg is csodáltam gyakran hatalmas gyógyszerári szekrényüket. Nem is szekrény volt az, mint Belláéké, hanem valóságos fal, kétoldalt szimmetrikusan tele üvegajtóval és rengeteg apró polccal meg fiókkal, a közepén pedig egy piros brokát helyettesítette az ajtót. Ezen bújt ki mindig Stefi bácsi, ha meghallotta a bejárati ajtó csöngőjét. Nem is ő jött valójában, hanem maga a kísértet, amely odabent állandóan kotyvaszt valamit. Előbb nagy hasa rezzengette meg a nehéz, átláthatatlan függőnyt, aztán kopasz feje tűnt föl, egyfajta túlvilági fényt árasztva a sötétségben, és csak ezután jelent meg ő maga, teljes fizikai valóságában. Egyszer, amikor így kilépett titkos rejtkehelyéről, nagyon megszégyenített. Aszpirinért mentem éppen, kint hideg volt, fújt a szél, s én nem vettem le a sapkámat.

– Mi az, tán van valami a sapkád alatt? – kérdezte jellegzetesen svábos hangsúlyával.

– Nincs – mondtam én erre kissé zavartan, mire ő megjegyezte:

– Meg is látszik.

Az a gép, amelyet azon az emlékezetes napon Belláék udvarában láttam, valóban egy csudamasina volt. A következő vasárnap már közelebről is szemügyre vehettem. Előbb nagyon illedelmesen átadtam a virágot, várva, szólnak-e valamit, hogy a múltkor csak úgy odavettem valahova a csokrot. De semmit sem mondtak, Bella megint nagyon kedves volt, és szép is, most is nemrég jöhetett ki a fürdőszobából, mert a nyakán a háziköntöse alatt vízcseppek is látszottak. Meg is kaptam tőle a szokásos két dinárt, de félve, hogy esetleg mégis szóba kerülhet a múlt vasárnap, mondtam Zoltán bácsinak, a bélyegek helyett most azt a gépet szeretném megnézni. – Az ám a valami! – mondta, és már vezetett is kifelé, a folyosón meg a konyhán keresztül. Tanári hivatásához ismét csak hüen, mindent alaposan megmagyarázott. – Ez villany betonkeverő. A rokonok küldték, s ilyenjük még a kőműveseknek sincs.

– „A világ tudósai” gyűjteményem ment rá – mondta inkább magának, mire én megjegyeztem: „De az autósok maradnak”. Azt a világ kicséért se adnám el. A tudósok viszont sehogyan sem jöttek össze, legalábbis nem úgy, ahogy elképzeltem. Azért a betonkeverő is felér egy gyűjteménnyel! Ebbe tizenkét lapát sódert és négy lapát cementet kell bedobni, aztán háromnegyed vödör vizet, és akkor olyan alapot lehet csinálni a házhoz, hogy sohase roskad össze.

– Itt ez a ház, minek még egy? – kérdeztem.

– Belláék fognak itt lakni. Két szobát, konyhát meg fürdőszobát építünk ide.

Nagyon megsajnáltam Bellát, hogy ezzel a Gyurival kell majd élnie. És semmi kedvem sem volt ahhoz, hogy elhozzam neki Gyuri eljegyzési kosarát, amit – ezt otthon tudtam meg – már meg is rendelték. Még kevésbé a menyasszonyi csokrot. Magamban el is határoztam azonnal, hogy a sarki trafikusbódé mögötti árokba fogom dobni.

Nem nyílt rá alkalmam. A konyhaablakból láttam, hogy Vilma néni és Bella kisasszony talpig feketében tárgyalnak apámmal. A gyászruhát én már megszoktam, a halálhír úgy röppent be hozzánk, mint a lelkek a mennyországba. A halottkém és a koporsós után azonnal hozzánk jöttek jelenteni, ha meghalt valaki, mert a koszorú elkészítéséhez idő kellett. Sokszor még a pap is tőlünk tudakolta meg, kell-e majd harangozni.

– Meghalt a tanár úr – mondta bejövet apám –, agyoncsapta az áram.

Ez az eset engem is megrázott, mintha én is valami ütest kaptam volna. El sem akartam hinni. Hát ez lehetetlen, gondoltam. És mi lesz a bélyegeivel meg Bellával?

Megint sokáig dolgoztak apámék, estig mi is segédkeztünk, meg az öreg Fritzet is áthívtuk, aki leginkább csak az ünnepek előtti nagy munkában szokott besegíteni. Ő készítette a ráamákat és drótozta a fenyőt. Amikor a temetés után apám elszámolt velem, csak annyit mondott.

– Egy jó temetés többet ér, mint egy mindenszentek.

Kávézás közben mesélem Bellának, mennyire él bennem egykori szobájuk, szinte le tudnám rajzolni, mi hol állt, és hogyan nézett ki. A komód, a lábas óra, ez a kis asztalka meg a nagy asztal, amelynek henger alakú lába fölfelé vastagodott.

Mindent el kellett adnunk, hogy befejezhessem az egyetemet, s hogy itt lakást vegyünk.

– A bélyeggyűjteményt is eladtátok?

– El. Mi nem értettünk hozzá.

– És miért költöztetek el? Otthon is kaphattál volna állást.

– Gyuri miatt.

– Meggondoltad magad?

– Nem. Tudod, hogyan halt meg apám?

– Hogyné. Az áram...

– Nem. Gyuri apja ütötte agyon.

– Hát nem ti mondtátok, hogy a keverő...

– Mi is így tudtuk. De nem így történt. Néhány héttel a temetés után egy fiatal sebész mondta el bizalmasan, hogy a boncolásnál derült ki, nem áramütés, hanem belső vérzés okozta halálát. Az eltört bordák átfúrták a tüde-

jét. A halált tehát traumatikus pneumatorix okozta, a halotti levélre pedig szívfibrillációt írtak. Érted?

– Ne haragudj, olyan hihetetlennek tűnik az egész.

– Én is így voltam vele. Aztán, rekonstruálva a dolgokat, rájöttem, nem is történhetett másként. Építkeztünk. Apám beszerezte azt a keverőt, nem egykönnyen mondott le a bélyegekről. Együtt etették a gépet, még két kőműves volt ott. Egyszer apám, aki mokaszinban volt, nekidőlt a keverőnek, hogy kirázza a sódert a cipőjéből. Amikor Stefi megfordult, látta, rázza a lábát. Azt hitte, az áramtól. Oldalba ütötte a lapáttal, hogy eltaszítsa a géptől.

– Tehát nem szándékosan.

– Nem. Persze, hogy nem. Segíteni akart. Az ütéstől apám eszméletét veszítette, beszállították a kórházba. Harmadnapra meghalt. De Stefi orvos ismerőseivel elintézte a hamis diagnózist. Érted most már?

– Értem. De miért nem jelentettétek föl?

– Végül azt is megtettük, de már azután, hogy Gyurival szakítottam. Neki is elmondtam, mit hallottam, mire ő azt mondta, nem tudna velem élni, mert én gyilkosnak tartom az apját. Pedig ma sem tartom gyilkosnak. Én semmi egyebet nem akartam, csak azt, ha nem tudja, hát tudja meg az igazságot. Mert élhettem volna-e vele, ha mindezt nem tisztázzuk?

– És te biztos vagy abban, hogy mindez így történt, hogy ez az igazság? Mert számomra még mindig kitalált történetnek tűnik az egész.

– Nézd, orvos vagyok – s erre a szóra kihúzta magát a székben –, ma már senki sem győzhet meg arról, hogy nem így történt.

– S mi lett a följelentéssel?

– Azt is elintézték, hogy ne exhumálják. Bent azt mondták, ebből úgyszem lehet már ügy.

– A származásotokra gondoltak?

Bella a bár szekrényhez megy, Martell konyakot vesz elő, tölt. Iszunk.

– Nem untatlak? – kérdezi, miután én szótlán maradok. Fejrázással jellem, nem.

– Ha belekezdtem, végig kell mondanom. Szóval mindezen megpróbáltam túltenni magam, de nem ment. Szakítottam Gyurival. Itt maradtam. Anyám is ideköltözött. Aztán férjhez mentem, gyerekem lett. Elváltam. Ismét férjhez mentem. Ez a házasság sem sikerült. Anyám is ebbe halt bele. Mindenem túl vagyok, csak a gyerekemnek élek, hamarosan érettségizik. De egyvalami foglalkoztat. Tudod, én is olyan gyilkos vagyok, mint Stefi.

– Ezt nem gondolod komolyan.

– Ha elmondanám, hány ember hal meg az onkológián a kezem között. Injekciót adok, hogy enyhítsem a fájdalmakat, és erre: exitus letalis. Kész. És ezért én is felelős vagyok.

- Te az orvosi etika törvényei szerint cselekszel.
- Gyuri apja meg az élet törvényei szerint cselekedett. Mi mást csináltunk volna?
- Neked lelkiismeret-furdalásod van, mert meghalnak a betegek. De ez az injekció ellenére is meghalának, csak nagyobb kínok között.
- Igaz. És nem is ez az én problémám. Hanem az, hogy szemet hunyva a probléma fölött azok még léteznek. Érted? Így vagyunk sok mindennel, a munkánkban, az életünkben, a politikában.
- Értem, csak azt nem tudom, miért foglalkoztat ez ennyire téged.
- Ismered azt a régi igazságot: minden az apró hazugságokon alapszik.
- Elmondom. Elhagyott a lelki erőm. Mindenbe belefáradtam. Olvastad Csehovot? Azt mondja: ha jobbra mész, fölfalnak a farkasok, ha balra, te falod föl a farkasokat. Ha középen, önmagadat falod föl. Hát ez az igazság. Én mindig csak másokért dolgozom, önmagamért soha. Ebbe pusztulok bele. S most mit ajánlhatok a lányomnak? Ettől van ulcusom.

Kihúzza az asztalka fiókját, majdnem lebillen a konyakosüveg, ott az Eglonyl meg a Phosphalugel. Ismert gyógyszerek, akárha a saját fiókomba néznék.

Hallgatom Bellát, és szüntelenül arra gondolok, milyen jó orvosnak képzeltem. S lám, önmagát se képes gyógyítani. Pedig azért becsültem, mert úgy éreztem, tudja, mit akar, s meg is van hozzá az energiája. Elfogyott? Mi az, amit Gyuri elvett tőle? A békéje, a család, hogy feleség legyen? Pedig milyen szép, szinte érett asszony. Seholy egy ránc a nyakán. Nem egy elhasználódott, középkorú nő.

Nézünk egymásra, a gyermekkor láncai szinte szorosra fűznek bennünket. Megint ott látom a fürdőszobában...

– Tudod, mi jutott eszembe? – kérdezem.

– Mondd.

Hirtelen valami visszatart. Iszom egy kortyot, és másba kezdek: – Az, hogy sohasem törülköztél meg, amikor virágot hoztam. Most is elképzelem azokat a vízcsöppeket a nyakadon.

– Az a dunsztkúrám volt.

– Mi?

– Á, az nagyon egészséges dolog. Eredetileg kínai módszer. Lényege: a vízben fölmelegedett testet nem szabad megtörölni, hanem hagyni kell, hogy „főjön” a test, és magától száradjon föl. Ezért nem törülköztem én soha. Ezt anyámmal sváb száunának hívtuk. Valóban jó kúra a testi ép-ség megőrzéséhez.

Fölkel. Azt hiszem, a fürdőszobába indul. De nem. A könyvespolcra vesz le egy vaskos kötetet. Lapozgat, ujjával követi a sorokat, aztán megáll egy pillanatra.

– Hallgasd csak: „Bármilyen sikert érsz is el a pályádon, ha előrehaladásod ára a család, gyermekek, barátok vagy a lelkiismereted, akkor a siker por és hamu lesz a szemedben.”

– Kérek még egy konyakot – mondom.

NIVES KAVURIĆ-KURTOVIĆ: *Fájó egyensúly*, 1987